

Výklad smlouvy
vs. (?)
výklad zakladatelského právního
jednání právnické osoby

Kateřina Ronovská

PrF MU Brno

Osnova

- Úvod
- Výklad právních jednání/ výklad smluv § 556 OZ
- Výklad zakladatelských právních jednání PO
- Právní povaha zakladatelského právního jednání (korporace, fundace)
- Exkurs do zahraničí (Německo/Rakousko)
- Závěr a nezodpovězené otázky k zamyšlení

Část I.

- Právní jednání
- Výklad právních jednání
- Výklad smluv
- Teorie výkladu
- Zvláštní případy zákonem stanovené

Právní jednání po 1.1. 2014 základní změny

- Základní východisko OZ: respekt k autonomii vůle
- Změna terminologie: návrat k pojmosloví OZO
- Diskontinuita s OZ1964:
- Nová koncepce neplatnosti právního jednání (§ 547)
- Zmírnění požadavků na právní jednání (řada vad není důvodem neplatnosti, lze zhojit ve větším rozsahu)
- Právním jednáním je i rozhodnutí právnických osob (ovšem limity, např. § 45 ZOK)

Výklad právních jednání/smluv (§ 555 an. OZ)

- Základní rozdíl oproti předchozí úpravě:
 - opuštění důrazu na formální hledisko projevu (§ 35/2 OZ 1964)
 - větší důraz na skutečnou vůli jednajících osob
- Právní jednání je spíše platné než neplatné (§ 574)
- Právní jednání se posuzuje podle svého obsahu (§ 555/1)

Subjektivní výkladová metoda (556 odst. 1 OZ)

- Při výkladu projevu vůle se **vychází z úmyslu jednajícího**, pokud byl druhé straně znám, nebo musela-li o něm vědět
 - u dvoustranné právního jednání je určující společný úmysl stran
 - rozhodující je úmysl i v případě, že je v rozporu s jazykovým vyjádřením
- **Na úmysl se usuzuje z:**
 - praxe zavedené mezi stranami
 - obchodních zvyklostí, jde-li o podnikatele (§ 558/2 OZ).
 - toho, co uzavření smlouvy předcházelo (korespondence, vyjednávání)
 - toho, jak strany daly následně najevo, jaký obsah a význam právnímu jednání přiřkládají

Objektivní výkladová metoda (§ 556 odst. 1 OZ)

- Nelze-li úmysl zjistit, přisuzuje se projevu vůle význam, **jaký by mu zpravidla přikládala osoba v postavení toho, jemuž je projev vůle určen**
 - adresátem bude podle okolností
 - člověk průměrného rozumu (§ 4/1)
 - průměrný profesionál (§ 5/1)
- Projev principu poctivosti

Další zvláštní pravidla výkladu PJ:

- Interpretace **contra proferentem (§557)**
v pochybnostech k tíži toho, kdo výrazu použil jako první
- V právním **styku mezi podnikateli** se výrazu přisoudí význam, který má v takovém styku **pravidelně (§ 558 odst. 1)**
- Ve vztahu mezi podnikatelem a spotřebitelem podle § 1812 odst. 1 se použije **výklad pro spotřebitele příznivější**
- § 1494: „Závěť je třeba **vyložit tak, aby bylo co nejvíce vyhověno vůli zůstavitele.** Slova použitá v závěti s vykládají podle jejich obvyklého významu, ledaže se prokáže, že si zůstavitel navykl spojovat s určitými výrazy zvláštní, sobě vlastní úmysl.“

Právní jednání je projev vůle

- Vůle (I. ÚS 623/03): „vnitřní stav jednající osoby, který není bezprostředně přístupný interpretovi právního úkonu a není interpretem tohoto právního úkonu poznatelný. Na vůli je nutno usuzovat z vnějších okolností spojených s podpisem a realizací smluvního vztahu.....“
- Vůle je to, co má jednající – zkoumáme u něj (skutečná vůle)
- Subjektivní hledisko (jednajícího) x objektivní pohled (interpreta)

Vůle vnitřní x vůle projevená

- Teorie vůle
- Teorie projevu
- Teorie důvěry
- Relevantní, zda právní jednání je:
 - jednostranné/dvou- a vícestranné
 - adresované/neadresované

Teorie vůle

- Východisko: právní jednání je nástrojem realizace autonomie vůle
- Preference skutečné vůle (z pohledu jednajícího)
- Projev plní pouze roli prostředku (důkazní)
- „Vnitřní vůle“ není zjistitelná, proto vždy nutná objektivní vodítka

Teorie projevu

- Východisko: základem je projevem vytvořený stav, který zakládá dobrou víru adresáta
- Rozhodná je vůle projevená (z pohledu adresáta)
- Preference právní jistoty, ochrany dobré víry 3. osob

Teorie důvěry

- Konstrukce právního jednání založená na poměrování dotčených právních principů
- Autonomie vůle x právní jistota (ochrana dobré víry)
- Roli hraje i princip poctivosti (též ochrana legitimního očekávání)
- Jak poměřovat?

Část II.

- Právnícká osoba
- Zakladatelské právní jednání
- Výklad zakladatelského právního jednání
- Dosud nezodpovězené otázky

Co je to právnická osoba?

- Organizovaný útvar (účel)
- svébytný subjekt práva (majetková samostatnost a odpovědnost), má hlubší sociální podstatu?
- druh vlastnické struktury?
- nexus obligací (konstituuje ji nebo jej jejím důsledkem)?
- nástroj financování?
- mix smluvního a majetkového práva a zastoupení?
- ???

Zakladatelské právní jednání právnícké osoby (soukromého práva)

- Svoboda ustavování právníckých osob soukromého práva
- Projev vůle zakladatele/zakladatelů (právní jednání) k ustavení právnícké osoby k realizaci zákonem nezakázaného účelu
- další zákonné limity a též DM,VP,PP....
- Nutné, nejdůležitější, nezastupitelné, jedinečné, podmínka existence, předpoklad pro nabytí právní osobnosti
- zákonem stanovený minimální forma a obsah
- Smysl existence různých typů PO/numerus clausus právníckých osob
- OZ: Snaha po (soukromoprávní) emancipaci PO soukromého práva (preference autonomie vůle), avšak vždy nutná ochrana práv 3 osob!

Povaha zakladatelského právního jednání (PO soukromého práva)

- Korporace – stanovy – smlouva sui generis?

dle judikatury NS:

29 Cdo 2024/2000:

„Pro úplnost je třeba uvést, že stejný závěr se také vztahuje na případný nárok na odměnu upravený ve stanovách žalované, neboť **stanovy jsou smlouvou sui generis** a ani ony se proto nemohou platně odchýlit od kogentního ustanovení zákona.“

29 Odo 146/2003:

„V teorii není sporu o tom, že **stanovy obchodní společnosti či družstva jsou smlouvou sui generis** (viz např. Dědič. J. Obchodní zákoník. Komentář. II. díl. POLYGON 2002, s. 1700, Pelikánová I. Obchodní zákoník. Komentář. II. díl. Linde Praha 1995 s. 481)“

•
Obchodní korporace – osobní, kapitálové, družstvo, spolek

- Fundace – jednostranné neadresované právní jednání

Nadace, nadační fond, ústav

Povaha zakladatelských právních jednání (korporací)- Něm., Rak.

- **Smluvní teorie** – soukromoprávní povaha, preference autonomie vůle, nezávislost na státu, smluvní povaha
- **Teorie normativní** (organizační pojetí)- P.O. jako instituce, zákonem vytvořená (zdrojem „života“ zákon)
- **Modifikovaná teorie normativní** (organizační pojetí)

Jak tedy vykládat ZPJ?

- **Neadresovaná PJ (nadační listina, zakladatelské právní jednání nadačního fondu, zakládací listina ústavu)**
 - preference skutečné vůle
 - není přímo dotčena sféra ostatních subjektů (lze kdykoli zrušit)
- **Adresovaná PJ se srozuměním adresáta (zakladatelská právní jednání osobních společností)**
 - skutečná vůle, kterou druhá strana znala, nebo alespoň znát mohla a měla
 - platí u smluv (vč. society)
- **Adresovaná PJ bez srozumění s adresátem (zakladatelská právní jednání kapitálových společností s otevřenou vlastnickou strukturou, spolků s otevřeným členstvím)**
 - princip odpovědnost za sféru vlastního vlivu
 - ochrana práv třetích osob (věřitelů, nově přistupivších společníků, členů, akcionářů)
 - při rozporu preference ochrany dobré víry 3. osob – „to, co se adresátovi jako projev vůle jednajícího legitimně jevílo“
 - interpretace z úhlu pohledu adresáta (tzv. objektivní/normativní výklad)

Část III.

- Pohled do zahraničí:
- Exkurs do související rakouské a německé judikatury/doktríny
- Dvojkolejnost výkladových pravidel podle „právní formy“ v Rakousku a Německu a její důsledky
- *„Die Grundsätze der Auslegung von Gesellschaftsverträgen und Satzungen sind uneinheitlich und umstritten“...*
- *„Principy výkladu společenských smluv a stanov jsou nejednotné a sporné“.*

(K. Schmidt, Gesellschaftsrecht, s. 67)

Kolej 1: preference „subjektivního výkladu“ u osobních obchodních společností

- Při výkladu společenských smluv osobních obchodních společností vychází rakouská a německá judikatura, doktrína i právní praxe z pravidel **pro výklad právních jednání** (§ 914 an. ABGB).
- Z judikatury plyne, že rozhodující se vůle osob projevená v zakladatelském právním jednání (osob uzavírajících smlouvu) a **platí premisa *falsa demonstratio non nocet***.
- **Výjimky** mohou však existovat ve vztahu k třetím osobám a novým společníkům, kteří se spoléhají na znění smlouvy.
- **Taková důvěra však není chráněna, pokud je text mnohoznačný**, do této míry je jim dokonce uložena povinnost informovat se o původním úmyslu jednajících.

- § 914 ABGB: „ Bei Auslegung von Verträgen ist nicht and dem buchstäblichen Sinne des Ausdruckes zu haften, sondern die Absicht der Parteien zu erforschen und der Vertrag so zu Verstehen, wie es der Übung des redlichen Verkehrs entspricht“.
- Překlad: „ Při výklad smluv nelze lpět na doslovném smyslu použitého výrazu, ale je třeba zjistit úmysl stran a ujednání je třeba rozumět tak, jak to odpovídá poctivému právnímu styku.“
- Pravidlo **vychází z teorie důvěry**, blíže viz česky Melzer, F., Komentář, op.cit. str. 586

Kolej 2: preference „objektivního výkladu“ stanov kapitálových společností (korporativních prvků)

- snaha o na preferenci **objektivního** (analogie pravidlům o výkladu zákonů) při interpretaci výše specifikovaných „korporativních“ („materiálních“, „organizačních“ či „nutných“) ustanovení zakladatelských právních jednání (stanov) kapitálových společností.
- **úmysl zakládacích společníků je v tomto případě v zásadě irelevantní**
- **Rozhodující je znění stanov a účel jednotlivých ujednání v jejich systematické souvislosti.**
- Mnohoznačná ustanovení je třeba vykládat (objektivně) **„rozumně a spravedlivě“** tak, že jejich použití přináší v konkrétním případě rozumné a upotřebitelné výsledky. Zároveň zde není dána povinnost nově přistupivších společníků informovat se (či jinak pátrat) po úmyslu původně jednajících.

- K rozdílu mezi výkladem právního jednání a výkladem právních předpisů, zejména proto, že mezi zákonodárcem a adresátem normy **neprobíhá individuální komunikace, a tudíž nemohou jednat ve vzájemném srozumění,** česky viz Melzer, F., Komentář, sv. II., str. 587

Tendence k objektivizaci výkladu?

Je to dobrý nápad?

- Většinou argumentováno (nesouhlas části doktríny/kritizováno):
 - Ochranou práv třetích osob (s ohledem na publikaci ve veřejném rejstříkú)
 - Pravidlem „jednotnosti“ výkladu ZPJ

Shrnutí

- **Povaha ZPJ:**

- není jasná ani probádaná oblast práva, chybějící teorie,
- různost přístupů k povaze PO i zakladatelských právních jednání, preference autonomie vůle

- **Výklad ZPJ (nutno vždy vážit celkový kontext):**

- v určitých případech je dána přednost skutečné vůli jednajícího (zakladatelské právní jednání fundace, osobní společnosti)
- V jiných se preferuje projevená vůle (objektivní/normativní vůle) – adresovaná bez srozumění s adresátem (spolek otevřený novým členům, kapitálové obchodní společnosti)
- Vždy je však nutno zkoumat existenci vůle jednajícího (i když je preferována vůle projevená)

Otázky do diskuse/k zamyšlení

- Jaká je povaha zakladatelského právního jednání PO soukromého práva?
- Co všechno hraje roli při rozhodnutí, jaký výklad budeme volit?
- Lze uzavřít, že ZPJ budeme vykládat jako smlouvy?
- Čím lze odůvodnit preferenci té či oné výkladové metody?
- Hraje roli publikace zakladatelských právních jednání ve veřejném rejstříku?
- Je určující tzv. pravidlo „jednotnosti výkladu“? (určující znaky stanov vs. další ujednání, rozdílnost výkladu ve fázi konstitutivní a následné?)